

Супруненко М.В., Плешакова О.В., Коломєйцева О. М.
Київський національний університет культури і мистецтв

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО СПОРТУ. СПОРТИВНІ КЛУБИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті на основі аналізу літератури та результатів дослідження з'ясовуються складові та особливості студентського спорту та спортивних клубів для різносторонньо підготовленого контингенту студентської молоді та вимоги до навчального і оздоровчого процесу тренування.

Ключові слова: фізичне виховання, позааудиторна спортивно-масова робота, спортклуб, самостійні заняття, оздоровча фізична культура, спорт для всіх.

Супруненко М.В., Плешакова О.В., Коломєйцева О.М. Организационные и педагогические особенности студенческого спорта. Спортивные клубы в высших учебных заведениях. В статье на основе анализа литературы и результатов исследования выясняются составляющие и особенности студенческого спорта и спортивных клубов для разносторонне подготовленного контингента студенческой молодежи и требования к учебному и оздоровительному процессу тренировки.

Ключевые слова: физическое воспитание, внеаудиторная спортивно-массовая работа, спортклуб, самостоятельные занятия, оздоровительная физическая культура, спорт для всех.

Suprunenko M., Plyeshakova E., Kolomeitseva O. Organizational and pedagogical features of student sport. Sports clubs in higher educational institutions. The article gives a distinction between the sport of higher achievements and mass sport. The restructuring of the system of physical education in higher education institutions (according to the European credit-modular system) led to a reduction in the number of hours of instruction in physical education. 60% of the study time is transferred to self-study students.

In the article, on the basis of the analysis of literature and the results of the study, the components and characteristics of student sports and sports clubs for a multifaceted contingent of student youth and the requirements for the training and health-improvement process of training are clarified.

The article states that the sports clubs at the universities depends on the availability of material and technical (sports complex) of educational institutions; as well as technical and physical training of a contingent of students. The physical culture of a higher educational institution can be represented as mandatory physical education according to curricula and the work of sports sections and clubs for students outside of school hours. It raises the question of the elimination of physical education departments in some universities of Ukraine and creation on their basis of voluntary sports clubs to visit breakout sessions students. This innovation leads to the abandonment of physical training of students, which in turn affects students' health and then to the entire educational process as a whole. In higher educational institutions, together with state organizations, student sports clubs can exist on a voluntary basis. Their types, focus, ways of organization are given in the article. In the article the criteria of students' choice of sports and the system of physical exercises.

Keywords: physical education, extracurricular mass sports work, sports clubs, training department, recreatojnal physical education, sport for all.

Постановка проблеми. Розвиток студентського спорту забезпечується інтеграцією політичних, економічних, адміністративних і соціальних факторів. В умовах економічної кризи, скорочення часів на розвиток фізичної культури, ліквідації кафедр фізичного виховання в деяких вищих навчальних закладах та створення на їх основі спортивних клубів призвело до потреби висвітлення цієї проблеми.

Мета дослідження: інновації в проведенні процесу фізичного виховання та тренувального процесу у ВНЗ.

Завдання дослідження: дослідити можливі типи роботи кафедри з фізичного виховання та спортивного клубу в вищому навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реструктуризація системи фізичного виховання у ВНЗ згідно з Європейською кредитно - модульною системою призвела до скорочення навчальних годин із фізичного виховання й переводу 60% часу на самостійні заняття студентів. Зараз всебічну роботу з розвитку фізичної культури і спорту здійснюють спортивні клуби ВНЗ та кафедри фізичного виховання. В умовах сьогодення доволі розповсюджена думка про те, що в Європі фізичне виховання у ВНЗ має факультативний характер. Це має місце, проте далеко не у всіх освітніх установах (приклад: Празький технічний університет - фізичне виховання обов'язковий предмет). У значній кількості ВНЗ Європи фізичне виховання є обов'язковим предметом [3]. Провідні Європейські навчальні заклади мають велику кількість спортивних баз з різновидами спортивних занять (більш 40), де кожен студент (обов'язково привчений з дитинства ще в школі) займається обраним видом рухової активності та спорту, фізичне виховання входить у навчальні предмети.

Аналітичний конструктивний аналіз функціонування системи фізичного виховання у країнах Європи, дозволив з'ясувати основні аспекти її устрою в освітніх установах. Серед яких:

1. Широка пропаганда здорового способу життя та розуміння урядом важливості такого соціального фактору, як фізична культура і спорт.

2. Належна матеріальна база в освітніх установах для занять фізичною культурою і спортом. Практично всі школи мають свій стадіон, а також басейни, спортивні зали, тощо, що дозволяє всім учням та студентам займатись фізичною культурою і спортом не тільки в обов'язкових формах занять фізичним вихованням, але й у позанавчальний час.

3. Фахові можливості освітніх установ, що полягають у належному забезпеченні не тільки фахівцями фізичного виховання, але й кваліфікованими тренерами з різних видів спорту.

4. Наявність моральної й матеріальної мотивації: безкоштовні заняття, забезпеченість спортивною формою, безкоштовними обідами, транспортом, тощо.

5. Належне медичне забезпечення, що унеможливує допуск хворих дітей та студентів до занять фізичною культурою і спортом і дозволяє оперативно корегувати їхній стан здоров'я. [3]

В українських ВНЗ багато студентів приділяють фізичному вихованню у кращому разі лише до 4-х годин на тиждень (в деяких вузах по 2 години), займаючись тільки в межах обов'язкових навчальних занять із фізичного виховання. Оптимальним вважається руховий режим для студентів – 8-12 годин на тиждень, а для студенток – 6-10 годин. У зв'язку з цим важливим чинником оптимізації рухової активності є такі форми самостійних занять студентів, як тренування, ранкова гігієнічна гімнастика, змагання, щоденні прогулянки, походи вихідного дня тощо [1]. Самостійні заняття фізичними вправами студентами не здійснюються з декількох причин. Але головними з них є відсутність мотивації до занять, переконання в їх корисності та необхідності і складна економічна ситуація в країні, яка примушує студентів заробляти кошти в позаурочний час для забезпечення свого існування та навчання. Таким чином, вища школа виявилась не готовою до усвідомлення значення фізичної культури для формування здорової та всебічно розвинутої особистості студента [6]. Нажаль в деяких вищих навчальних закладах ліквідовані кафедри фізичного виховання і на їх базі створені спортивні клуби.

Аналіз сучасних підходів до розвитку фізичної культури на Україні відзначає акцент на пріоритет рухової активності, здорового способу життя фактично у відриві від особистих якостей людини, не розглядаються і не враховуються ціннісні орієнтири особливості, формування її духовного здоров'я і духовної культури.

Досвід роботи зі студентами, що мають університетські спортивні бази, такі як Київський національний університет будівництва і архітектури (КНУБА), в яких вивчають дисципліну «Фізичне виховання», свідчить, що найбільш раціональною формою організації навчальних і оздоровчих занять є розподіл першокурсників по групах із переважним використанням обраного виду спорту або оздоровчої рухової активності для студентів з обмеженим здоров'ям (спеціальні медичні групи). У спортивному клубі "Зодчий" функціонують секції з 12 видів спорту, а саме: з футболу, волейболу, баскетболу, боксу, боротьби, важкої атлетики, гімнастики, греблі та ін, які спільно з кафедрою фізичного виховання та спорту здійснюють навчально-виховну, методичну, наукову, спортивну та фізкультурно-оздоровчу діяльність. В Національному технічному університеті „КПІ” працює шість спортивних клубів: регбі-клуб «Політехник», клуб дельтапланеристів КПІ "Альтаір", спортивно-технічний клуб підводного плавання КПІ «Атлантида», клуб «Політех-боксинг», туристичний клуб КПІ "Глобус". У Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна діють три спортивні клуби: тенісний клуб «Унікорт», спортивний клуб «Уніфект», футбольний клуб «Універ-локо». У Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого, постійно приділяється увага покращенню здоров'я та фізичного стану студентства. В Університеті працюють 6 спортивних клубів: шаховий спортивний клуб, волейбольний спортивний клуб, плавальсько-спортивний клуб, клуб спортивних видів боротьби, клуб боксу та кікбоксингу, спортивний клуб вільної та греко-римської боротьби. Крім клубів в Університеті працюють секції спортивного вдосконалення та спортивно-оздоровчі секції як для студентів, так і для викладачів: із бадмінтону, спортивної аеробіки та черлідінгу, баскетболу, бріджу, волейболу, плавання, легкої атлетики, гандболу, футболу, атлетичної та оздоровчої гімнастики. У цих секціях займаються понад 1000 студентів та понад 250 викладачів. [2].

Результати дослідження. Сучасний спорт підрозділяється на масовий і спорт вищих досягнень. Масовий (або базовий) спорт забезпечує досягнення масового рівня, використовується для підвищення і збереження загальної фізичної підготовленості. Особливості масового спорту полягають у тому, що спортивна діяльність будується в залежності від іншої діяльності, яка домінує в житті (навчальної, трудової); затрати часу і сил на спортивні заняття досить жорстко обмежені, що об'єктивно стримує і рівень спортивних досягнень.

В рамках масового спорту вирішуються наступні завдання:

- скорегувати фізичний розвиток;
- підвищити загальну і професійну працездатність;
- оволодіти життєво необхідними вміннями та навичками;
- приємно і корисно провести дозвілля; досягти фізичної досконалості.

Спорт вищих досягнень - складова частина спорту, що представляє систему організованої підготовки спортсменів високої кваліфікації та проведення змагань з метою досягнення максимальних результатів. Мета спорту вищих досягнень принципово відрізняється від мети масового. Це досягнення максимально можливих спортивних результатів або перемог на найбільших спортивних змаганнях. Спорт вищих досягнень передбачає систематичні, багатолітні, цілеспрямовані тренування і змагання, в процесі яких вирішуються завдання досягнення максимальних результатів. Студенти беруть участь у спортивних змаганнях різного рівня – чемпіонатах та кубках світу, різних міжнародних змаганнях, чемпіонатах і кубках України та інших змаганнях. Слід зазначити, що саме масовий спорт має найширше поширення в студентських колективах. Організація студентського спорту у вищих навчальних закладах, його зміст і шляхи вдосконалення покладені на кафедри фізичного виховання. Специфіка навчального процесу і побуту студентської молоді, умови занять фізичною культурою і спортом дозволяють виділяти студентський спорт в особливу категорію.

Відсутність педагогічного управління вкрай негативно позначається на гармонійний розвиток особистості студентів, які займаються спортом.

Виявлені організаційні особливості студентського спорту :

- доступність і можливість займатися спортом в години обов'язкових навчальних занять з дисципліни «Фізична культура» (Курс в основному навчальному відділенні, навчально-тренувальні заняття в спортивному відділенні);
- можливість займатися спортом у вільний від навчальних академічних занять час в університетських спортивних секціях і групах, а також самостійно;

- можливість систематично брати участь у студентських спортивних змаганнях доступного рівня (в навчальних залікових змаганнях, у внутрішніх і інших змаганнях з обраним видом спорту).

Ця система дає можливість кожному практично здоровому студенту спочатку познайомитися, а потім вибрати вид спорту для регулярних занять. Для вдосконалення спортивної підготовки в нових умовах необхідно виховання особистості студента, а його організація неможлива без науково обґрунтованого педагогічного керування розвитком студентського спорту.

Педагогічне управління розвитком студентського спорту спирається:

- на підтримку і визнання прав студентів займатися спортом в період навчання у вищих навчальних закладах України з метою фізичного і спортивного вдосконалення;

- на зміст нормативних, фінансових та організаційних умов у ВНЗ;

- на педагогічне управління розвитком рівнів (власне університетський, місцевий, регіональний, міжнародний) студентського спорту.

Успішність педагогічного управління розвитком студентського спорту залежить від сформованості організаційної структури його розвитку, комплектності та об'єктивності кількісних і якісних показників. Навчальна програма з фізичної культури передбачає свободу вибору видів спорту для студентів основного і спортивного відділень. Після періоду активного теоретико-методичної та загальнофізичної підготовки на I курсі студентам пропонується самостійно вибрати вид спорту або систему фізичних вправ для систематичних занять в процесі навчання в вищому навчальному закладі. Спортивна підготовка проводиться в навчальному спортивному відділенні, куди зараховуються найбільш фізично підготовлені студенти. Для того щоб бути зарахованим в це відділення недостатньо тільки особистого бажання студента, необхідна певна попередня спортивна підготовка або обдарованість для занять обраним видом спорту.

Запис студентів в спортивне відділення добровільна, так як навчально-тренувальні заняття пов'язані з додатковою витратою вільного часу. Заняття, як правило, організуються поза загальноуніверситетського навчального розкладу в дещо більшому обсязі, ніж це передбачено програмою з навчальної дисципліни «Фізична культура».

В процесі занять обраним видом спорту студенти опанують спеціальними теоретичними, методичними і практичними навчальними знаннями. Виконують не тільки загальні для всіх залікові вимоги і нормативи із загальної та професійно прикладної фізичної підготовки, а й специфічні спортивно-технічні залікові нормативи і вимоги з обраного виду спорту.

Нормативи і вимоги для основного і спортивного відділень повинні розроблятися кафедрою фізичного виховання кожного вищого навчального закладу, які виходять з матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, особливостей контингенту студентів. Ці вимоги доступні для молоді, але щоб їх виконати, деяким з студентів доведеться не тільки ретельно працювати в години навчальних занять, а й займатися додатковою особистою підготовкою у вільний час.

Спортивно-технічні тести дещо вищі, ніж в групах з цього ж виду спорту в основному навчальному відділенні. Ці тести орієнтовані на нормативи спортивної класифікації, на обов'язкову участь в спортивних змаганнях певного рівня і досягнення спортивних результатів. Таким чином, спортивні змагання можуть виступати і як засіб підготовки, і як метод контролю ефективності учбово-тренувального процесу. Процес фізичного виховання у вищому навчальному закладі в більшій мірі забезпечує система студентських змагань. Особливо важливо оптимальне планування системи спортивних змагань, яке поряд з іншими методами може бути здійснено шляхом вивчення і аналізу колективної думки спеціалістів кафедр фізичного виховання і спортивних клубів. У сфері фізичної культури і спорту разом з державними організаціями можуть діяти громадські об'єднання фізкультурно-оздоровчої спортивної спрямованості, до яких відносяться студентські спортивні клуби, що мають своєю місією розвиток фізичної культури і спорту, формування звички до здорового способу життя. В багатьох вузах існують на громадських засадах студентські клуби з спортивного туризму, альпінізму, аеробіки та фітнесу, молодіжно-дискусійні клуби, інтер-клуби, клубі дельтапланеристів та ін.

В рамках спортивного клубу вирішуються наступні завдання:

- задоволення потреби студентів в заняттях фізичною культурою і спортом;
- забезпечення їх міцного здоров'я;
- досягнення високих спортивних результатів.

Спортивні клуби є важливим і первинною ланкою системи фізичної культури і спорту, яке покликане забезпечити активний розвиток спорту серед студентів. Традиційно в рамках спортивного руху склалися такі види студентських спортивних клубів:

- оздоровчі;
- фізкультурно-спортивні;
- спортивні.

Від активності внутрішньо-вузівської громадської організації (спортивного клубу) багато в чому залежить життя студентів в навчальному закладі. Ректорат і кафедра фізичного виховання оказують клубу можливу матеріальну, методичну та практичну допомогу як в роботі окремих спортивних секцій і груп, так і в організації та проведенні змагань. Організація студентських спортивних клубів у вищому навчальному закладі повинна здійснюватися в контексті «Спорт для всіх». Він повинен бути демократичним, економічним, популярним і багатостороннім в плані розвитку культури суспільства.

Спортивні клуби повинні:

- відповідати життєвим інтересам студентів;
- створюватися за місцем навчання із залученням до занять більшого числа членів;
- враховувати індивідуальні інтереси, схильності молоді;
- виявляти найбільш обдарованих.

Організація роботи в спортивному клубі найбільш ефективна порівняно з іншими формами, так як вона орієнтована: за інтересами, надає можливість широкого вибору видів спорту, на змагальну діяльність, здоровий спосіб життя і добровільну роботу в галузі спорту.

Статут спортивного клубу повинен передбачати:

- назву, цілі та організаційно-правову форму клубу;
- структуру клубу: її керівні і контрольно-ревізійні органи, територію, в межах якої дане об'єднання здійснює свою діяльність;
- умови і порядок набуття і втрати членства в клубі;
- права і обов'язки членів.

Фізкультурно-спортивні клуби в рамках масового спорту в першу чергу повинні орієнтуватися на задоволення потреб різних груп населення в збереженні і зміцненні здоров'я, розвитку певних фізичних якостей і рухових здібностей, у відпочинку і розвагах, спілкуванні з іншими людьми, в отриманні естетичних емоцій, в розвитку своїх творчих здібностей, в соціальній адаптації та реабілітації.

В умовах, коли рухова активність людини обмежена особливостями діяльності, саме регулярні заняття фізичними вправами і різними видами спорту допомагають виявитися природним задаткам і здібностям молоді людини. У вищому навчальному закладі, де освітньо-професійна програма з навчальної дисципліни «Фізична культура» передбачає обов'язкові навчальні заняття зі спортивною спрямованістю з кожним студентом, виникає проблема вибору. Існують п'ять основних критеріїв вибору студентами виду спорту і системи фізичних вправ:

- зміцнення здоров'я, корекція недоліків фізичного розвитку і статури;
- підвищення функціональних можливостей організму;
- психофізична підготовка до майбутньої професійної діяльності та оволодіння життєво необхідними вміннями та навичками;
- активний відпочинок;
- досягнення найвищих спортивних результатів.

Висновки. Роки перебування у вищому навчальному закладі є важливим етапом формування особистості майбутнього спеціаліста, громадянина держави. В цьому віці завершується фізичний розвиток організму, завершується формування вегетативних функцій та досягається високий рівень їх взаємодії. Тому цей вік - найсприятливіший для активних занять фізичною культурою та різними видами спорту. Головним завданням вищої школи є формування фахівця, який, окрім професійних знань та умінь має всебічний фізичний розвиток та звичку до ведення здорового способу життя.

Література

1. Довгань Н.Ю. Фізичне виховання студентів вищих навчальних закладів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи / Н.Ю. Довгань // «Вісник» Збірник наукових праць. Випуск 139, серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт, Чернівці 2016 р., с. 53-58.
2. Ільницька Г.С., Кривенцова І.В., Антонов О.В., Рєпко О.О. Аналіз формування мотивації до занять фізичним вихованням у позааудиторній роботі студентів вищих навчальних закладів. / под ред. Р.Т. Раевский Физическое совершенствование студенческой молодежи: стратегия и инновационные технологии.
3. Корягін В.М., Блавт О.З. Система фізичного виховання в освітніх установах: європейський досвід./ В.М. Корягін, О.З. Блавт. Збірник наукових праць «Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту». Матеріали конференції. Харків, В: ХДАФК, 2017 р., с. 198-201.
4. Максимович В.А., Организационно методическое обеспечение физического воспитания студентов на основе видов двигательной активности. [Електронний ресурс] / В.А. Максимович, В.А. Коледа, С.К.Городилин С.К. –2012р. – Режим доступу: http://ebooks.grsu.by/fisical_training/index.htm
5. Раевский Р.Т., Петелкаки В.Ф. Инновационные подходы к интегификации спортивной подготовки студентов // Научная монография под ред. Р.Т. Раевского по материалам Международного симпозиума 16-17 сентября 2010 г. Одесса 2010г. С.87-92
6. Савченко К.М., Бондар А.С. Особливості організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах.// Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: збірник наукових праць, Харків, 2017, Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: збірник наукових праць, Харків, 2017, С. 270-274
7. Спорт в жизни британских студентов. Режим доступа: <http://izvagantov.ru/sport-v-zhizni-britanskix-studentov.html>
8. Suprunenko M.V. Research of questions of motivation and interest of students to physical training. Naukovy chasopis NPU ім. М.П. Драгоманова Seriya 15, vupuskie 1 (54) 15 2014 p., С. 71-74
9. Mahl'ovanyu A.V. Dynamika pokaznykiv psykhofiziolohichnykh funktsiy studentiv tekhnichnykh spetsial'nostey v protsesi profesiyno-prykladnoyi fizychnoyi pidhotovky / A.V. Mahl'ovanyu. – Pershyy Nezalezhnyy Naukovyy Visnyk. – Vypusk No 2–1 / 2015. – S. 50–54.
10. EACEA/Eurydice, 2012a. Recommended annual taught time in full-time compulsory education in Europe, 2011/12. Brussels: Eurydice.
11. Haerens, L., Kirk, D., Cardon, G. and De Bourdeaudhuij, I. (2011). Toward the development of a pedagogical model for health-based physical education. Quest, 63(3).
12. Smolianov, P., Zakus, D., Gallo, J. Sport Development in the United States: High Performance and Mass Participation, (2015) Routledge.